

Medisinsk fredsarbeid

Internettkurs 2

Medisin, helse og
menneskerettigheter

MEDICAL PEACE WORK

Education and Culture

Leonardo da Vinci

Kurs 2: Medisin, helse og menneskerettigheter

Målsetninger

- Informere om internasjonal humanitær lovgivning, menneskerettigheter og de etiske reglene som regulerer helseprofesjonene.
- Introdusere situasjoner der det er risiko for brudd på helserelaterte menneskerettigheter.
- Forstå helsepersonells ansvar for å fremme og beskytte retten til helse.

Medisin, helse og menneskerettigheter

- Kapittel 1: Juridisk kontekst
- Kapittel 2: Helsepersonell og menneskerettigheter

Internasjonal menneskerettighetslovgivning

Verdenserklæringen om menneskerettighetene 1948

FNs konvensjon om
sivile og politiske rettigheter
(ICCPR) 1976

Retten til liv
Retten til rettferdig rettergang
Retten til ytringsfrihet

FNs konvensjon om øko-
nomiske, sosiale og kulturelle
rettigheter (ICESCR) 1976

Retten til helse
Retten til utdanning
Retten til husvære

Rettighetenes udelelighet

Helsepersonells rolle i arbeidet for å fremme og overvåke menneskerettighetene

- Bevitne og rapportere overgrep
- Sette standard og bidra med informasjon
- Være talsperson og aktivist
- Undervise/veilede

"Dr Farooq Ahmed Ashir, ortopedisk sjeflege ved Srinagar Bone and Joint Hospital, dokumenterte mange tilfeller av tortur og overgrep mot sivile. Han ble skutt og drept ved en indisk militær kontrollpost i 1993."

...ikke uten risiko:

(British Medical Association 2001)

Hva kan yrkesorganisasjoner gjøre?

Bevitne og rapportere overgrep

Sørge for 'trygge' rapporteringsmekanismer

Sette standard, undervise og bidra med informasjon

Bidra med klar veiledning og øke bevisstheten, spre regler og retningslinjer

---

Være talsperson og aktivist

Sørge for effektive mekanismer for å takle overgrep
Sikre juridisk beskyttelse for varslere

Konsekvenser av retten til helse

- Regjeringer skal sørge for at helse- og helseopprettholdende tjenester finnes.
- Regjeringer kan holdes ansvarlig av sine innbyggere hvis de ikke sørger for dette.

likevel...

- Folk har ikke rett til å være ved god helse, eller til å motta ubegrenset medisinsk hjelp.
- Folk har rett til *'ulike fasiliteter og forhold ... som er nødvendige for å kunne oppnå og opprettholde god helse'*.

(Asher 2005)

Internasjonal humanitær rett (IHR)

'Krigens lover'
regulerer oppførsel i
væpnede konflikter
og konsekvensene
av dem.

- De fire Genèvekonvensjonene (1949)
- De to tilleggsprotokollene (1977)

Inkluderer beskyttelse av:

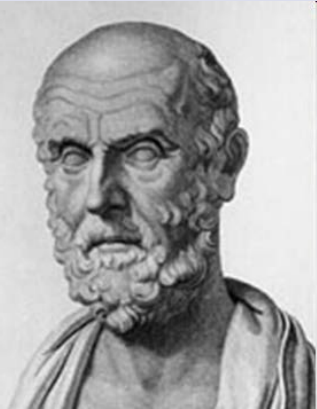
- sivile og skadde stridende
- helsepersonell, -fasiliteter og -utstyr

IHR og medisinsk nøytralitet

- Helsepersonell har rett til å gjøre jobben sin til enhver tid, og til å behandle syke og skadde uten hensyn til rase, religion, politisk overbevisning eller nasjonalitet.
- Helsefasiliteter skal kun brukes for medisinske (og dermed ikke militære) formål, og syke og skadde har rett til å bli behandlet upartisk og uten frykt for gjengjeldelse eller andre former for voldelig behandling.

Profesjonelle etiske retningslinjer

Fra Den hippokratiske ed:
'Jeg vil skjerme dem fra skade og urett'

Via
Nürnberg-
kodeksen og
informert
samtykke

Til Tokyo-
deklara-
sjonen mot
tortur

MEDICAL PEACE WORK

Education and Culture

Leonardo da Vinci

Forberedelse til vanskelige situasjoner

Etiske dilemmaer og menneskerettighetsbrudd har lettere for å skje i enkelte situasjoner:

- ved arrestasjon og fengsling
- under gjennomføring av kroppslig avstraffelse eller dødsstraff
- i væpnede konflikter

Medisin, helse og menneskerettigheter

- Kapittel 1: Juridisk kontekst

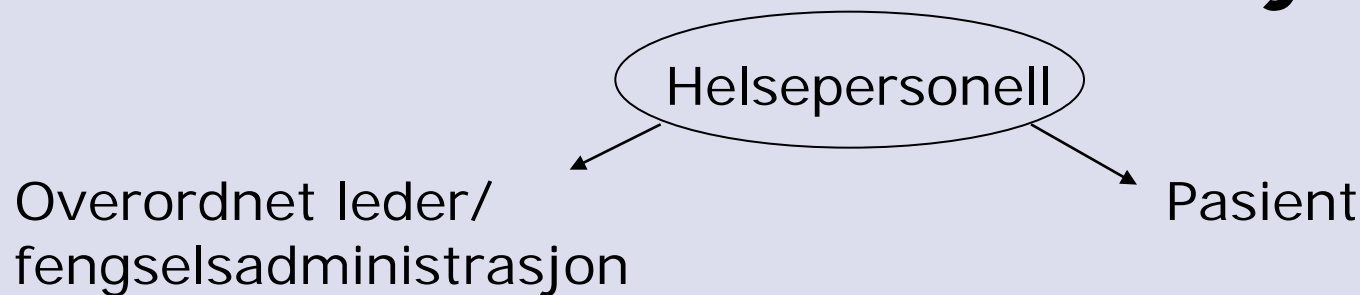

- Kapittel 2: Helsepersonell og menneskerettigheter

Dobbel lojalitet 1

Det er mye mer sannsynlig at etiske dilemmaer og menneskerettighetsbrudd skjer i situasjoner med '***dobbel lojalitet***'.

Uansett, helsepersonellets plikt er **ALLTID** overfor pasienten!

Dobbel lojalitet 2

Spesiell risiko for helsepersonell i fengsler

- Undersøkelse av pasienter som er under tvang
- Brudd på taushetsplikten
- Videreformidling av helseinformasjon uten samtykke
- Samarbeid ved isolasjonspraksiser
- Ikke rapportere overgrep som gjelder barn, hygiene og andre forhold i fengselet

Retten til helse 1

Alles rett til å kunne oppnå og nyte høyest mulig standard for fysisk og mental helse.

ICESCR Article 12

Retten til helse 2

'Førstegenerasjons rettigheter'

Sivile og politiske rettigheter

f. eks. stemmeretten

Klarere, lettere å definere juridisk

'Annengenerasjons rettigheter'

Økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter

f.eks. retten til helse

Mer komplekse, vanskeligere å overholde

Brudd på retten til helse: Hvem har ansvaret?

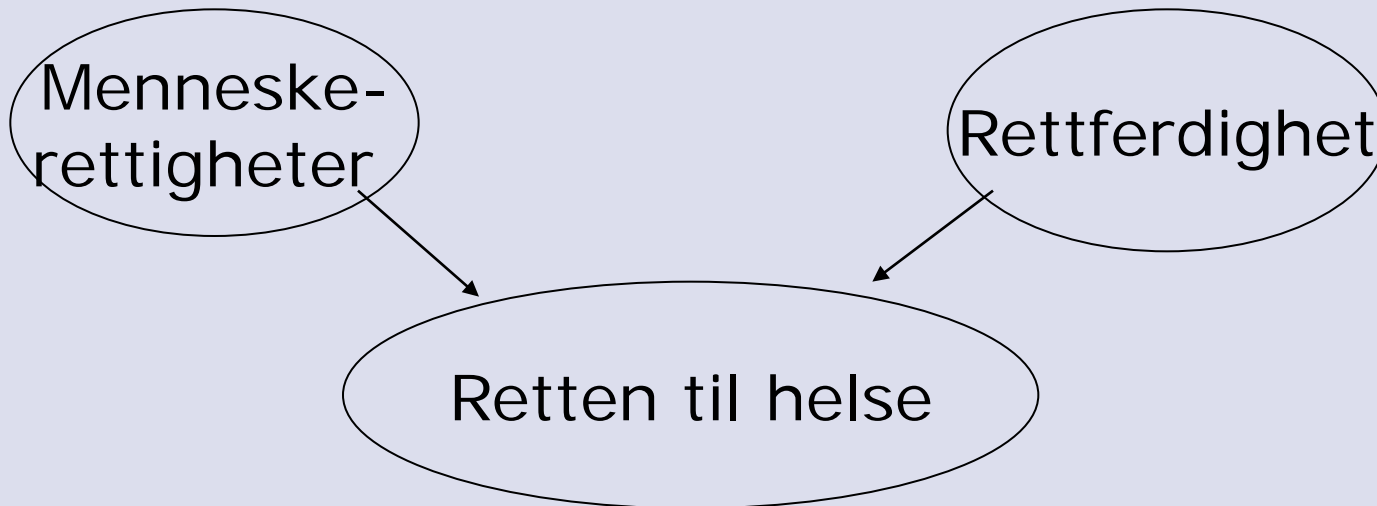
Hvem er ansvarlige for unngåelig
mødredødelighet?

- Familien/samfunnet?
- Helseinstitusjoner?
- Regjeringen?
- Det internasjonale samfunnet?

Selv uten klar årsak er det et menneskerettighetsbrudd.

Retten til helse handler ikke bare om juridiske og politiske systemer, det handler også om helsesystemer og sosiale og økonomiske faktorer.

Rettfærdighet og retten til helse

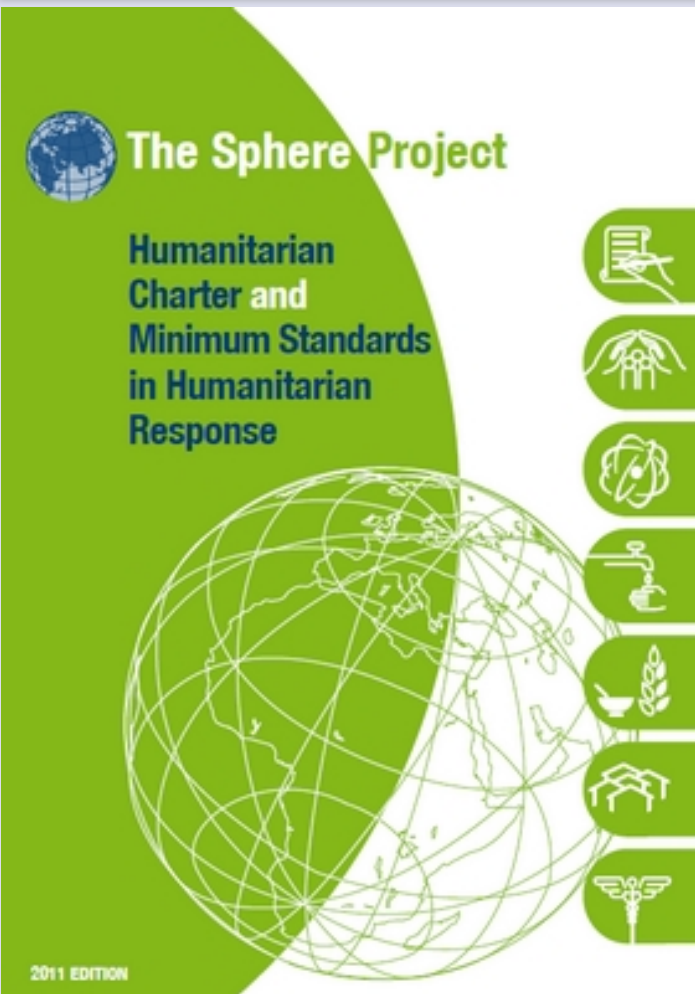

Rettfærdighet betyr å fjerne ulikhet i helse og i dens underliggende faktorer.

Rettighetsbasert tilnærming til helse

- Bruker menneskerettigheter som rammeverk for helsearbeid.
- Vurderer og handler på grunnlag av menneskerettslige implikasjoner av helsepolitikk, -programmer og -lovgivning.
- Gjør menneskerettigheter til en integrert del av utforming, implementering, overvåkning og evaluering av alle helserelevante aktiviteter.

The Sphere Project – en praktisk manifestasjon av retten til helse

“de som er rammet av katastrofe eller konflikt har rett til et liv i verdighet, og derfor rett til støtte”

(Sphere Handbook 2011:4)

- Inneholder nøkkeltiltak, nøkkelindikatorer og veiledningsnotater til helsesystemer og grunnleggende helsetilbud.

MEDICAL PEACE WORK

Education and Culture

Leonardo da Vinci

Referanser

- Asher J (2005). **The right to health: a resource manual for NGOs.** Brill, New York.
- British Medical Association (2001). **The Medical Profession and Human rights: Handbook for a changing agenda.** London, BMA.
- The Sphere Project (2011). **The Sphere Handbook: humanitarian charter and minimum standards in humanitarian response.** Available at www.sphereproject.org, accessed 30 September 2011.

© **medicalpeacework.org 2012**

Forfatter Marion Birch, redaktører Mike Rowson og Klaus Melf, grafisk profil Philipp Bornschlegl, oversettelse Ellen Krystad